

Falujából rég elszólitotta a városi élet, s ezt néha kesernyés hangon panaszozza is verseiben. Mert számára többet jelent a sík vidék csendje, mint a nagyváros zaja, a történelmi napok hullámverése, a távolból idehallatszó fegyvercsörgés.

tése. Ő legjobban szeretné megállítani a napot, hogy ne kússzon föl az égre, s amikor a háborús gyilkosok ellen élesen kiált, akkor is az érzelmesség meglágyítja hangját, mert utána ugyanabban a versben azt mondja:

»Boldogok, akik nyugosznak a kőlapok alatt,
E zöld virulásban, rég elfeledve,
S nem nézik a hegyeket, s nem hallgatják
A tenger moraját és az ember sírását.

A mélyről jövő vád erősebb benne, mint a hangos harci készség,

mert nemegyszer megkérdőjelezi azt, amit az emberben gyengének érez:

»Elviselheti-e még mindig az ember
A nyomort, a megaláztatást, a gaztettet,
S örvendhet-e nemzedékeknek,
Hallgathat-e szél neszére
És madarak dalára?«

De mégis!... Ezt mondja Goran sírfeliratában:

»Látjátok-e? Nincs már bennem rettenet.
Erős vagyok, mint a föld, mely szült, akart,
S örök, akár a föld, amely betakart.«

Ha terjedelmében igen szűkre szabott is ez a rastušjei dombokat, legelőket s a tér végtelenjét idéző verseskönyvecske — mert majd fél évszázad terméséből többet is kaphattunk volna —, így is nyereség számunkra ez az egy csokor Tadijanović-vers.

Fehér Ferenc, a költő, műfordító szintén a föld fia. Ezt kiérezni e

kötet verseinek majd minden sorából. Olykor úgy érzem, hogy amit itt ad, nem is fordítás, hanem a szó nemes értelmében átköltés, mintha »derékig földbe ásva« ő maga is tűnődne Rastušje dűlőútjai szélén, hallgatná a fűrjek szárnyzuhogását, és újra átélné a szlavóniai költő életét a vergődésekkel teli kanászkorától kezdve egészen az Aranykoszorúig.

LÉVAY ENDRE

ÁLOM ÉS VALÓSÁG

IVO ANDRIĆ: *A lőportorony*.
Forum, Újvidék, 1974.

Álom és valóság, képzelet és álmodozás, serdülő fiúk és leányok sejtelméi, félelmei és felismerései, öröme és szenvedése tárul elénk a

nemrég elhunyt Ivo Andrić gyermekekről szóló elbeszéléseiből. *A lőportorony* mind a tizennégy novellája (a *Siman jobbágy története* cí-

mű történelmi tárgyú és az *Aska és a farkas* című állatmese is!) a szorongó várakozással teli lélek egy-egy sordsdöntő élményét írja le, valamilyen váratlanul előállott, a mindennapi élettől elütő helyzetben. A történetek színtere, sőt néha főszereplője itt is, mint Andrić annyi más művében: Bosznia.

Jellegzetesek az okai ezeknek a nem mindennapi eseményeknek. Ilyen például az ismeretlen, különös ember megjelenése, aki a gyermekben félelmet kelt, de kíváncsiságát is felébreszti, elriasztja és vonzza is egyidejűleg. Mint például a *Mila és Prelac* című elbeszélésben Prelac, az idegenből odavetődött csavargó, akibe zuhlott életmódja ellenére is szerelmes lesz a szép és büszke Mila. Vagy a *Haragban a világgal* címűben a »gyanús ember«, aki a kisfiú képzetét annyira foglalkoztatja, hogy az majd bepusztul a vágyba, hogy ő is bejuthasson a gyanúsak és megbélyegzettek rejtelmes világába. Az *Aska és a farkas* című állatmesében ennek a rejtélyes és veszedelmes villágnak a megtestesítője a ravasz és vérszomjas farkas az ártatlan Aska barival szemben.

Döbbenetes felismerés következhet valamilyen ártatlanul elszenvedett igazságtalanságból: Siman jobbágy hiába keresi igazságát az oszt-rák tisztviselőknél a régi török törvénnel szemben (*Siman jobbágy története*); a lőportoronyban gondatlanul játszó kisfiú megismeri az élet kegyetlenségét, amikor játszótársa hirtelen komolyan ütni kezdi (*A lőportorony*); a gyermekkor halálát jelenti annak a kisfiúnak a felismerése, akit társai azért néznek le, mert nem tudta megütni a menekülő zsidó kisfiút (*Gyerekek*); ártatlanul szenved az a kisfiú is, akit apja társa vétkéért vert meg (Az

ablak) és az a diák, akit tanára gúnyos szavai úgy megrendítenek, hogy elejti és így akaratlanul megromálja a könyvtári könyvet (*A könyv*).

A képzelet világában játszódnak le *A panoráma* című elbeszélés eseményei a távoli városok színes, plasztikus képei nyomán. A kiránduló gimnazista fiú képzetét egy romok között talált horgas szög, kempó ragadja meg, s egy tragikusan végződő, balladaszerű középkori történetet sugalmaz neki (*Kirándulás*). Múlt és jelen találkozik a *Diákturisták* című elbeszélésben: Olga diáklány álmában megjelenik Damad Ali pasa, s mesél neki szomorú sorsáról, a csatában való elesetről. *A parton* című novella folyóparti álmodozást ír le, emlékeztet az első szerelemre az idegenből jött, különös kislány iránt.

Az ellentmondásokkal teli, titokzatos, szép és szegény Bosznia a főszereplője *A kígyó* című novellának, amelyben Agatha és Amália, a két előkelő bécsi lány a kígyómarta kis bosnyák pásztorlány sorsán keresztül ismeri meg Bosznia nyomorát. *A Levél 1920-ból* az idegenből Boszniába került család fiának a története, aki elmenekült a »gyűlölet« elől, Bosznia különböző népeinek egymás iránt táplált gyűlölete elől, de aki mint orvos az idegenben a jugoszlávokat ingyen gyógyította és a spanyol szabadságharcban esett el.

Lírai hangvétel, nemesen egyszerű, közvetlen nyelvezet, mély lélektani mondaniáló jellemzi ezeket a gyermekekhez és felnőttekhez egyaránt szóló elbeszéléseket, amelyeket Csuka Zoltán, a jugoszláv irodalom kiváló ismerője, Andrić első fordítója ültetett át érzékletesen magyarra.

KOVÁCS MÁRTA